

ШЫҢ

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нің Дээди Соединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 168 (11966) | 1982 чылдың июль 20, вторник | 1982 чылда тиражаланган | Өртөө 3 көп

Тыва АССР-нің Дээди Соединиң бешки чыыжының бешки сессиязы

ИНФОРМАСТЫГ ДЫҢНАДЫГ

Дүүн Кызылга, СЭКП обкомунун Политиктиг чырыдыш-кыл бажынынга, Тыва АССР-нің Дээди Соединиң бешки чыыжының бешки сессиязы болуп эрткен. Сессияны Тыва АССР-нің Дээди Соединиң Даргазы депутат Ю. Л. Аранчың ажыткан.

Ийн сессия аразында мөчөөн Тыва АССР-нің Дээди Соединиң депутаты В. Д. Дорууноолун тураскаалын депутаттар болгаш сессиянын аалчылары туруп келгеш, сактып буулаан.

Ийн сессия аразында Тыва АССР-нің Дээди Соединиң депутаттарына чаа сонгуткан депутаттарнын бүрүн эргеле-риң хынаанының түннелдеринин дугайында Тыва АССР-нің Дээди Соединиң Манлат комиссиязынын даргазы депутат А. Ч. Монгуштуң плетелин дынааш. Сессия Тыва АССР-нің бешки чыыжына сонгуттурган Н. Н. Рига, О. Х. Хопуя, А. Н. Наңзай, А. Г. Горелов, Н. Д. Донгурбан оларын бүрүн эргелерин хүдөөп көргөн дугайында доктаа-ды бир үн-биле хүдөөп алган.

Сессия аразында хүн айтырыгларын болгаш ажылдар-нын чүрүмүн көөрүнчө кирген.

Сессиянын чугаалажыр айтырыглары:

1. СЭКП ТК-ның май (1982 чыл) Пленумунун шийтир-лерин боттандырып талазы-биле республиканың улус депу-таттар Советтеринин сорулгаларынын дугайы.
2. Тыва АССР-нің Дээди Соединиң Президиумунун Чарлыктарын бадылаар дугайы.
3. Овур районга харылдаа ажылын экижидер талазы-биле болук депутаттарын негелдеи.

Депутаттар сессиянын чугаалажыр айтырыгларын болгаш ажылдар чүрүмүн бир үн-биле бадылааннар.

Хүн чүрүмүнун бири айтырын чугаалажыр көөрүнчө сессия кирген. «СЭКП ТК-ның май (1982 чыл) Пленумунун шийтирлерин боттандырып талазы-биле республиканың улус депутаттар Советтеринин сорулгаларынын дугайында» илеткели Тыва АССР-нің Министрлер Чөвүлелиниң Дарга-зы депутат Ч. Д. Б. Ондар кылган.

Бирги айтырыг талазы-биле санал бергеннер болза: СЭКП Улут-Хем райкомунун бири секретары депутат К. А. Маспын-оол, Кызылдын сүт заводунун ажылчыны депутат О. З. Блохина, Тыва АССР-нің чоңунун амырал ханды-рында министри депутат С. Н. Буяны, «Револуциянын чал-быжы» совхозтун трактористин депутат В. Т. Сивцов, «Өкө» совхозтун Тарлат сүт-баран фермасынын башаа ажалчыны депутат С. А. Дармаа, «Тес-Хем» совхозтун кол инженерин депутат М. С. Арапчор, СЭКП-ның XXVI съездинин аттыг сов-хозтун салычы депутат А. С. Б. Монгуш, «У Улут хураа» совхозтун хайжуу депутат А. Б. Содаун, Току райкуускаа даргазы Т. Х. Монгуш олар.

СЭКП ТК-ның май (1982 чыл) Пленумунун шийтирле-рин боттандырып талазы-биле Тыва АССР-нің улус депу-таттар Советтеринин сорулгаларынын дугайында Дээди Советтин доктаалын депутаттар бир үн-биле хүдөөп алган.

Сессия хүн чүрүмүнун ийги айтырын чугаалажырчы-не кирген. Тыва АССР-нің Дээди Соединиң Президиумунун Чарлыктарын бадылаар дугайында плетелин Тыва АССР-нің Дээди Соединиң Президиумунун Секретары депутат Н. С. Бойду кылган.

Чарлыктарын бадылаар дугайында Тыва АССР-нің Хөй-дуларын болгаш Дээди Советтин доктааларын сессия хү-дөөп алган.

Тыва АССР-нің Министрлер Чөвүлелиниң Даргазынын бири орадакчыны В. Б. Добрымысловту бадылаан.

Харылдаанын бугуура-техниктиг эргелеринин началь-ниги А. Н. Иргит депутаттарын негелдеинге харылдаан. Ол негелде талазы-биле доктаалды сессия хүдөөп алган.

Тыва АССР-нің Дээди Соединиң бешки чыыжынын беш-ки сессиязы он-биле болупуну ажылды дооскан.

СЭКП ТК-ның кезигүүчө кандалат, СЭКП Тыва обк-мунун бири секретары Г. Ч. Ширшин депутаттарын мур-пунга түвө чугаалаан.

АЪШ-ЧЕМ ПРОГРАММАЗЫ— БУГУДЕНИҢ, КИЖИ БУРУЗУНУҢ ХЕРЭЭ

Тыва АССР-нің Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы депутат Ч. Д. Б. Ондарның и л е т к е л и н д е н

Тыва АССР-нің Дээди Соединиң бешки сессиязы бистин партиямыстың болгаш бүгү совет кижилеринин амыды-рына багуу-ла төгүлдүгү-хүт болупуну болуп. СЭКП ТК-ның май (1982 ч.) Плену-мунун кайымыгырынын дай-чаар-даа аажок уузут политик-тин база кышкылычты улут көдүрүшүкүнүн үзүндө эр-тин турар-дыр деп, илеткечи эгизинде чугаалаан.

СЭКП ТК-ның Пленумунун салган бүгү сорулгалары бол-гаш хүдөөп алган шийтир-лерин хамыктын мурнунда ажылчы чоннарын амыдыра-дынын бешкилерин укаан-ган болган олар күссетинин болуп боттут үндешиниң. Чурттуң Аъш-чем програм-манын оптагай чүдүлү чүд-дөөр, он чоңу аш-чем про-дуктулары-биле хандыра-рынын эң чугаа айтырыг-ларын шийтирлеринин комп-лексти-биле көрүп турары бо-лур.

Чонун чаагай чоруун улам экижидеринин талазы-биле партиянын айтыкан хемчег-чи ажылчын агымын, колхоз-генинниң, совет аг-бүдө бу-дуктун эрге-ажыктарын дү-дүтүп турарын эң Ч. Д. Б. Ондар чугаалаан.

Чоокта чаа черлер Советте-ринге болган сонгулалар бистин ийитиледин сымрй каттыжымышкын, ажылчы чоннарын политиктиг бедик медресдинин база катан көр-гүдүп, социалисттик демокра-

тиянын бугуу-ла тивелгези болган. Бистин республика-нын ажылчы чоннары, бүгү совет улус-биле бир дөмөк, СЭКП ТК-ның май (1982 ч.) Пленумунун шийтирлерин бүрүн-биле чүдүдүтүп, ону амыдыралга боттандыра-рынын талазы-биле практик-тин хемчеглерин айтып, бүгү куралдарын аларын, бүгү социалисттик хуузагелер-нин ап, оларын кууседиринин аргаларын толуктап турар.

СЭКП обкомунун май 15-ге болган пленумунда СЭКП ТК-ның май Пленумунун түннел-дерин чугаалажыр көргөш республиканын көдөз ажыл-агыйында болган аграр-үлөт-чүр комплексиинин өскө-дөз амыралында бадылалы мун аналитиң, көдөз ажыл-агый бугуу-ла укагангай аргалары, бистин республикада көдөз ажыл-агый шийтелер бугуу-ла-рынын кол алдыры бооп тур-арын кымга-даа башкарган. Оң үлүгүчө улус ажыл-агыйнын ийитин продуктын 40 аякы хуузу оона-жып турар. Партия Төн Коюн.

Совет чазак көдөз ажыл-агыйнын бистин республика-улам хөгжүдериңче доктаа-мал кичээлге салып турар. Оң тодаргай херекчи СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ның Ми-нистрлер Чөвүлелиниң «Тыва АССР-нің бугуу-ла күс-сетинин улам ийи комплекстиг боттандырып хемчеглер дугайында» доктаалы, РСФСР-нің Ми-нистрлер Чөвүлелиниң «Тыва АССР-ге хой ажылчын улам хөгжүдөр дугайында» докта-лы, СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ның Министрлер Чөвү-лелиниң «Сибириниң, Ыраккы Чөөн түктүң болгаш Курган областын районнарында ка-дөз ажыл-агыйнын комплекстиг хөгжүдөр дугайында» докта-лы болуп турар. Оң аңгыда Россия Федерациязынын эзэ-н сат министрстволары бол-гаш төн алап черлер-даа бистин республиканын көдөз ажыл-агыйында болган агро-үлөтчүр комплексиинин өскө-дөз амыралында дуалаар дугайында чогуур доктаалдарын база үндүргөн болгай.

Ол бүгү хемчеглер бистин республиканын көдөз ажыл-агыйнын материал-техниктиг баазанын быктыларынга

идат болуп турар. СЭКП ТК-ның төгүлүгү март (1982 чыл) Пленумунун соода республи-канын көдөз ажыл-агыйнын хөгжүдериңче 550,4 млн. рубль акша-хөргөжин үндүргөн бо-лган он түннелде көдөз ажыл-агыйга тусыйлаан кол фондулар барык дөрт катан көдүдүр.

Республиканын совхозтары чылдын-на четир сапын тракторларын, комбайнларын, автомобильдер болгаш көдөз ажыл-агыйнын өскө-дөз тех-никазын ап турар. Амгы үдөз республиканын көдөз ажыл-агыйында ажалгыттарын тур-ар энергетиктиг дөңгө-херек-селеринин ийитин күжү 740 мВт аяк күжү чедип турар. Көдөз ажыл-агый бугуу-ла-рынын энергия-биле ханды-рылганга чалгыс ажалгыттары оларга 29,0 аяк күжү четир болгаш электрин энергиязын ажалгыттарын ийити кемчө-ли 4,7 катан узаткан. Көдөз ажыл-агый бугуу-ла-рынын ма-хавлаастарынын, шөлдерин хавлаастарынын болгаш ме-диорастаарынын, машина-трактор паратын быктылаар-нын талазы-биле ажалдар чедипкенин чоруп турар.

Совхозтарын кадрлар-биле чотчазарында боттут чаар-тылгалар бар. Амгы үдөз рес-публиканын көдөз ажыл-агый-нында дээди билигин 1,8 мун специалистер, оларын ийитинде 115 аг-рономнар, 214 зоотех-никтер, 173 инженерлер, 320 мад эмчилери ажалдап турар. Совхоз чылдарда көдөз ажыл-агыйнын бедик мергендиги ажылчыннарын саны дыка көдүдүрүн демделээр ужу-руг.

Ол мынкан республиканын совхозтарынын ажалгыттарынын болгаш ажал-лаачы-ларынын аяла орумал кышкы төлөвиринин укагангай, оларын културлук дөңгө-херек-селеринин, социал-аждырал-байлаларынын экижидеринин Ч. Д. Б. Ондар чугаалаан. Илеткечи он дугайында сая-туштерин айтып демделээр.

СЭКП обком болгаш рес-публиканын Министрлер Чө-вүлелин совхоз чылдарда мал чевирин дүктүрерин көдө-з чевириниң мөдөстөрүнүн калыптар, погалаар болгаш картофель бугуу-ла-рынын, рапыр, салык, өскө, төвө, дөңгө-херек-селеринин ажал-агый хөгжүдөр талазы-биле кадык хемчеглерин ап, бо айтырылар талазы-биле до-ктаалдарын хүдөөп алган бол-гаш оларын амыдыралга хе-рек кырынга боттандыра-рынын хемчеглерин ап чорудуп турар.

(Төнчүзү 2-ги армыда).

(СЭТА).

АЖААЛДАНЫҢ МААДЫРЛАРЫ

ОДЕССА. (СЭТА-ның көрр. Л. Новичкаа). Кара далай чогууда дүжүт ажаалда-нын калбарган кампания-зынга бо чылдагы рекорд-ту Белгород-Днестр райо-нун СЭКП-ның XXVI съез-динин аттыг колхозтун эвено удурткучу. Социалист Күш-ажылдын Маалыры, комбайнер В. Журавль тур-гускаа. Ол бодунга «Көдө-зуну» бункерилден бир хүнде чүс аякы тонна та-рааны, азы үш ээтчег уауун шаңче урган.

Областа сугарлыг меха-низатор, мун тонна тараа дөш эгелекчилерин бирээ-зи В. Журавль дүжүт ажаалдаанын сезон бур-гунде-ле бугун чартык мун тонна тарааны шаңче уруп турар. Бо чылын база ону каталтаар сорулганы ол салган. Ажаалда эгизинде байлады алган көргө, че-динкинин болуру илден.

— Мурнакчыларын кол курдаары — ажалды эол-чег саугаар кылын турары — деп, колхоз даргазы М. Филошенко чугаалаан. — Уш-дөрт шап болгаш сол-чүр механизаторлар дашта-нып ап четтигин турарлар. Оң ачымында ажалчыны үениң чалгыс-даа минутазы чилпей турар.

Белгород-Днестр райо-нун таражыларынын үлө-герин саугаар мун тонна тараа бастыгар дөш со-циалисттик чарчыне обла-стын чүс аякы комбайн ажалчыларын киржиң эге-лөөнөр. Олар ажаалдаан 12—15 хонук дүргүзүл-дөөр сорулганы салган-нар.

ЧЕМИШЧИТКЕН ЧЕРНИҢ БЕРИМЧЕЗИ

Марий АССР-ның тараажы-ларынга черин беримчези бедик арганы агрохимиктиг алаан чери берип турар. Че-жээ, Парангын районда та-раанын дүжүткүр барык ийп кылып бөдөөн.

Ийида районун агрохими-тин алааны чүсө колхозтар-ын болгаш совхозтарын чүсө минералдыг чемишчилгези-лер-биле хандырып турар эвено, хөрүнүнүн үнүш-дүжү-күрүн, бүгү култураларын чемишчилгезилерин контрол-лап көрүп турар.

Бо ажалды ажалгыттар аразынын ийи агрохимиктиг, инвентурлар күссетин турар. Оларын эргезинде минерал-дыг чемишчилгезилер эскал-тары, самотел хондулар шал-бар, «Вагон-шөк» дөз төсө-лөттүг чорудууга бугу-де участкастарында агрохими-тергеки эки ажалдап турар-лар.

(СЭТА).

Мал чеминиң белеткели

БИР НЕДЕЛЯДА

Он бири беш чылдыг ийги чымында мал чемне-рин белеткериңче Каа-Хемде «Совет Тыва» совхозтун ажал-шычлары июль эгизинде организастыг кирген. Мал чемини белеткээр бригада бүрүзүңе план-даа-ганы берген. Херектиг чүдүдөр-биле хандырган.

Эрткен он хонукта бо ажал-агый 130 тонна ситенин кес-кен, 300 тонна саякты сал-ган. Бугу-бүрүңу белеткээр 100 тонна четки. Мал чемне-ри белеткериңин социалисттик тарыхынын муркуу одуруун Анышаа Эрес-оолдун бөм ил-ажалг эвенозу ээлээн. Бали.

Коода аяк машиналары-биле ситен кестирип турар хойжу бригаданы мурнакчы хойжу Салмак Бала-оол — удурткан. Олар 10 аяк-тонна ситенин кезип, болук, сарааттаан.

Совхозта мал чемини бе-леткериңин планы улуг. Ол чорук демниг ажалдаар кү-

женишкенин негеп турар. План саугаар совхоз бо чы-мын 3070 тонна ситенин, 4980 тонна сисоту, 2080 тонна се-накты, 250 тонна будук-бүрү-нү белеткээр, 60 тонна пшан будууп далгааннар, 600 тонна тараа саванын сарааттаар.

Мал чем белеткээр механи-застаттыган бригаданы район Соединиң депутаты Шукдугүз Билей-оол удурткан. Ийи ма-шиналарлар ийи мун тонна ситенин белеткериңче кирген. Олар ам чүс тонна аякы си-генин кестирип, сарааттаан.

О. ОХЕМЧИК.

УСПА-ХӨЛ ШЫНААЗЫНДА

СЭКП ТК-ның май (1982 ч.) Пленумунун бадыла-ны Аъш-чем программазын боттандырып чаа чүгү-ла факторларын бирээзи болза, мал ажылынга бы-жыг чөм баазаын тургузары болур. Ону барымдаа-лаан, «Торгалыг» совхозтун ажал-шычлары бо чы-мын мал чемини белеткериңче баш удур мык бе-леткенин.

Торгалыкжылар бо чымын ийитянын маалыга 2100 то-нна ситенин, 30 тонна погала сугалы, 100 тонна будук-бүрү-нү белеткээр планын. Ам си-гөз кезилдеи совхозтун де-

гадада 35 киллин хаара тут-кан, оларын совхозтун кол агро-ному Шойбул Маалдыр баш-таан.

Сиген кезилдеи-биле черге-лештир буаук-бүрү белеткели база чорудуп турар. Бо хүн-перде 45 тонна будук-бүрүңу белеткээр.

Н. ДАМДЫН. Өвүр район.

Эрзин районунун «Чаз орук» совхозунун Күш-ажылдын Кызыл Туу орден-ниң ийи дакпыр экижичи-зи Алдын-оол Соенович Со-енга уурткан № 4 хойжу бригадазы оймоза мурнак-чы ажылды бригадалар-ның бирээзи.

Бригаданын коллективин СЭКП ТК-ның май (1982 ч.) Пленумунун шийтирлерин күсөдүр. Аъш-чем програм-манын амыдыралга боттандыра-рынга боттарынын улуг-ху-дун кирип, он бири беш чылдын ийги чымынын би-ри партияны эки түннелдиг ажалдаан. Бригада төрүр 100 хойга оонаштыр 91 хураганын камтаал, бир хойлан 2 кг дүктү кырып ап, совхозта организастаан социалисттик ча-

ПЛАНЫН АЖЫРГАН

рышка тилекчи болган.

Бо чылдын бири чартында курунеге саккан хонун бир башка оонаштыр диргидеки 48,8 кг болуп, семис күштүгү болган.

Ийида мурнакчы хойжу, Ма-руся Соля төрүр 100 хойга оонаштыр 101 хураганын кам-таал ап, ийити хонун 1046 кг дүктү кырып алып турган. 1109 кг-ын кырып, планда ажы 76 кг дүктү дужааган: совхозта хойжулар ортузуна социалисттик чарыштын тил-лекчин болган.

Кызыл хой төрүп турар үе-де сакманчылар Седик Биче

227, Байыр-кыс Хорлуу 236 хураганын ойна-межи дорук-туруп өстүргөн, эки түннел-диг ажалдааннар.

Хойжулар Санчалдай Чин-жит пландан ажы 297 кг, Шүрүн Седик — 384 кг дүктү дужааганнар. Шаа мынчы мурнакчыларын кымымак, ак сеткилдиг күш-ажылдын анымында бригада планын ооналдарын ажы 4 күсөткен.

Бригаданын малчыныры кыргылда доостуру бизек хонун септирленине олтуу-көстү Нарын хемини унуша тайга-ларга көжүп, чайлаган чөдө берген.

Ам бо хүннерде малчынар мал чемини белеткериңче-Тестин Белир деп черде ажалдап турар.

Н. ДАЖИММАЙ.

НОГАА УЧАСТОКТАРЫНДА

ССРЭ-ның 50 чымы аттыг совхозтун чер ажылдылары бо чымын 105 гектарда ажал-агый погалаарын болгаш 200 гектарда картофельди оуру-ган. Оларын чалгыс ажалда-ны ап парал чок ажалдаар беш эвено чорудуп турар. Картофель ажалдаалында дү-жүлүгүлери бригадир В. Лео-нскиге уурткан механизме-таан эвено ажалдап турар.

Ногаа, картофель участка-рын сугатар ажалды база багай эвено организастаан. 70 аякы гектар ногаа шөлүнүн сугарылаанын Метельскийин шлейфтери дээр хоораларын дуалаан-биле, а артык черлерин баа-ла чалгынылаары сугатарлар ЧН.70 машиналар, биле чорудуп турар. Оларын Михаил Полювотун багыскаган машинамы үрелинчкени, анал

турушкун чок бедик бугу-дүжүгү ажалдап турар.

Капуста ажалдаалында Ма-рина Тенил-оолдун удурткаа эвенозу өскөдөргөн эки ажал-дан турар болгон бири «ар-тык чылда социалисттик ча-рышка тилекчи.

Картофель, ногаа шөлдерин бок үнүштөргөн аргалар ажалды багай эвено чорудуп турар. Картофель сугатары оурустар ажалды болбаа-рынын ийи катан кылган.

Метельскийин погалаары бо чымын бир гектардын-на 130 центнер ийитин продук-цияны өстүргөн. 1365 тонамзы алып оон 300 тонамзы ку-рунеге салар дөш хүдөөлө-ни бүрүн күсөдүр дөш со-дуктук ажалдап турар.

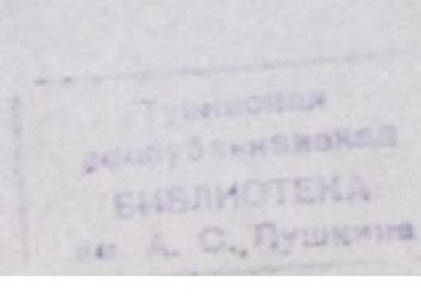
Х. К. МОНГУШ. Таңды район.

Хонукта немелде—700 грамм

Былза ажаары — берге ажалдарын бирээзи. Бо ажалды Кукелги Даш-Уруг он дөрт чыл дүргүзүлде кы-лып келген. Ам бо дүргүзүл-диг болгаш бедик мергендиг-диг былза ажалчыны апар-ган.

Кукелги Даш-Уруг 1968 чыл-дан эгелээн. Току райо-нда «Май 14» совхозтун Ий сүт-бараан фермазында былза

Д. АБЫР-САНАА.

АЪШ-ЧЕМ ПРОГРАММАЗЫ—БҮГҮДЕНИЦ, КИЖИ БҮРҮЗҮНҮН ХЕРЭЭ

ну чугула айтырып,
тигин малыга быжы-
баазамын белетер, кы-
лашкында амалтапташ-
леп хынаматчы белет-
машина-техникасын чоң-
лаар, күш-ажыдаш бил-
ажыл-аткысыз өзү биле
нистаар, мадигин кээ-
бурзуңе күш-ажыдаш
гыла-чурумун улам күч-
дөрүп, кижизиндеге ажы-
гер болганга дээшүп, ку-
талазы биле тодарай а-
дарына чорударыча а-

